

ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՐ ԱՅԼՆ

ԲՆԴՈՒՄՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

Ամեն տեղի համար ուր այս լրագրի մուտքը արգելուած է, ամբողջ 11րդ շրջանի (95 օգոստոս) — 96 մայիս) բաժնորդագրին 20 Փր. կանխիկ: Կարելի է նաեւ բաժնորդագրուիլ քանի ամսի համար որ ուզուի, ամեն մէկ ամսականը 2 1/2 Փր. հաշուելով և 1896 մայիս ամսէն աւելին չանցնելու պայմանով:

Համակ և ծրար պէտք է զրկել հեռակա հասցէով: M. POR-
WOUKALIAN, rédacteur du journal Arménia. MARSEILLE (France)

ԺԱ ՏԱՐԻ ԹԻԻ 46

1896 ՅՈՒՆՈՒՍ 8
1895 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 27 (Հ.Տ.)

ՁՈՐԵՑԵԱՐԹԻ

Կը հրատարակուի իշ. և ՇԲԹ. օրեր

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Խմբագրութիւնը, եթէ հարկ համարի, համառօտելով և կամ մասամբ միայն կը հրատարակէ իրեն զրկուած գրութիւնները: Պարտաւոր չէ վերադարձունել չհրատարակուած ձեռագիրները: Ծանուցումներ կը ղուակնուին հայերէն և ֆրանսերէն լեզուով: Ծանուցման 1 միջակ գիրը 1 սանդիմ կարժէ: 1 զլխագիրը 2 սանդիմ:

Les annonces en français et en arménien, sont reçues aux bureaux de la Rédaction (Allées de Meilhan, 44.)

ԲԱԺՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

“ԱՐՄԵՆԻԱ”

ԺԱ ՏԱՐԵՇՐՁԱՆԻՆ

(1895 ՕԳՈՍՏՈՍ — 96 ՄԱՅԻՍ)

Անոնք որ 11րդ տարեշրջանի ընկերէն (1895 օգոստոս) բաժնորդագրուած են և կուզեն շարունակել մինչեւ այս շրջանի վերջը (1896 մայիս 31 Ն. Տ.), կը պարտին վճարել ամբողջ շրջանին համար բաժնորդագրին 20 Փրանդ միայն զոր կարող են նաեւ մաս առ մաս վճարել կանխիկ:

Այսուհետեւ 11րդ շրջանի սկզբէն բաժնորդագրութիւն չընդունուիր: Կարելի է բաժնորդագրուիլ 1895 զեկտեմբեր ամսէն և կամ ունէ ամսի զլխէն (Ն. Տ.) սկսելով քանի ամսի համար որ ուզուի, ամսական 2 1/2 Փրանդի հաշուով և 1896 մայիս ամսէն աւելին չանցնելու պայմանով:

Անոնք որ կը փափաքին Արմէնիան ստանալ, բայց կարողութիւն չունին ամսական 2 1/2 Փրանդ լրագրի վճարելու, ամսական մէկ Փրանդի հաշուով կարող են բաժնորդ գրուիլ քանի ամսի համար որ ուզեն, 1896 մա. յիս ամսէն աւելին չանցնելու պայմա. նով և տարեկան 20 Փրանդ կամ ամսա. կան 2 1/2 Փրանդ վճարողու իրենց ծա. նօթ եղով մի բաժնորդի ծրարին մէջ գրուելով իրենց թերթ առանց հաս. ցէի: Բաժնորդագրին կանխիկ պէտք է զրկեն, զէթ մէկ մէկ Փրանդ հաս. ցունելով մեկ կանոնաւորապէս ամսին ամսի սկիզբը, եթէ չեն կարող մի քա. նի ամսականը մէկէն զրկելու:

Կը խնդրուի մեր հին բաժնորդ. ներէ որ իրենց բաժնորդագրութիւն վերանորոգած ժամանակ իրենց զըր. կուած Արմէնիայի վերջին թիւերէ մէ. կի գօտին որի վրայ հասցէն գրուած է, իրենց նամակի մէջ դնելով զրկեն մեկ: Այս կերպով շփոթութիւններ չառնելու կառնուի իրենց անուն վերս. տին արձանագրուած ժամանակ: Նոյնպէս եթէ մէկը ուզէ իր հասցէ փոխել, անպատճառ պէտք է որ իր նոր հասցէի հետ մեկ զրկէ նաեւ իր հին հասցէ որով կատանար լրագիրը:

ԲՈՎԱՆՊԱԿՈՒԹԻՒՆ

Յարուիրն ցնցեցեց. — Խարբերու. զոյժեր. — Կատարածներ եւ անկարգու. րիւցներ թիւրքի մէջ. — Զէյթուն. — Նամակ թիւրքիսէ (Կ. պոլիս) — Նամակ Հնդկաստանէ (Պոմպայ). — Ամերիկա եւ Բ. Դուռը. — Հայեր ի թիւրքիս, — Հայեր ի Ռուսիա. — Նուպար փաշա. — Թիւրքիսի լուրեր. — Կրտսի խնդի. րը. — Արտասանման լուրեր. — Ծանու. ցումներ:

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՆԵՋԵՑԵԼՈՑ

«Հանգիստ կրօնա. մոլորեան գոն եղաղեն. րուն, գրութիւնն հա. ւատքի մարտիրոսնե. րուն:»
ՄԱՏԹԵՆՍ ՊԱՏՐԻԱՐԺ

Ո՛չ բառ, ո՛չ խօսք... այլ անհղ լը. րութիւն ազգի մը չարաչար նահա. տակութեանց, անմեղ արեան այս ա. հեղ տեսարանի հանդէպ... խոնար. հեղ գլխով և բեկեղ սրտիւ անէծքի աղաղակ և աղօթքի մրմունջ միայն...

Ո՛չ փարաւոններու դարեր, ո՛չ լանկթամուրներ չեն յիշեցներ մեկ հրէշածին Համիտի օրեր... Օրեր քա. ղաքակրթութեան, օրեր լուսաւորու. թեան... Ո՛վ կը մտնէ ու կը հաւատայ որ ժթրդ դարու վերջ, ազատութեան ամենազօր պաշտպան քրիստոնէայ Եւրոպայի խնամակալութեան յանձ. նուած Հայն, չորս հազար տարուան ազգ մը՝ անմեղ և անպաշտպան գառ. նուկներու պէս յօշոտուին այսպէս, դարերու մէջ նմանը չը տեսնուած եւ զանախաւ...

Ո՛րն է ազգասպանը. Սուլթան Համիտ թէ Եւրոպան. ո՛րն է աւելի անգութ, մահաճտական և բարբարոս Սուլթանը թէ օրթօօքս քրիստո. նեայ... մատամ Նովիքօֆներ... դահի՛ ճը թէ սուրը: Ա՛խ, թէ մի ըրպէս ա. տուած լինէի այս անտէր հողազն. տին...

— Ի՞նչ պիտի անէիր, ա՛յ խեղճ մարդ:

Ի՞նչ պիտի անէի... արդարու. թեան վրէժխնդիր աստուած մը կը ստեղծէի երկնքի և երկրի այս ամա. յութեան մէջ և անոր կը յանձնէի այս աւուր Եւրոպայի ղեկավարներու մեծ ու փոքրն և անոր կ'ասէի. Լեցո՛ւր այդ անպատկառ անզգամներ միշտ ընկղ

մելու մօտ ջախջախուած նաւակի մը մէջ, յանձնէ՛ Համիտի դժօխային հաճոյքին որ առնէ տանէ ձգէ Հա. յաստանի արեան ծովու կրակէ կո. հակներուն մէջ և հոն երկու միլիոն ժողովրդեան կրած մարտիրոսական չարչարանքը մի առ մի ներկայացնէ և կրել տայ իրենց. և այս դատապար. տեալ ամբարիշտներու օգնութեան դիմող տաններէ միլիոն զօրք ու զօ. րութիւն միշտ անզօր, չարչարանաց ծովու եղերքն արձանացեալ հանդի. սատես մնան. և իրենց նաւատորմիդ. ները միշտ ընկղմելու մօտ նաւակին քովէն անցնին դառնան ստուերի պէս և օգնութիւն մը չը կարենան ընել. և արդարութեան այս հատուցումն մին. չեւ հինգ միլիոն տարի տեւէ, զի դա. հիճ Համիտի ձեռքով հարկւր հազար անմեղներ սպաննել տուին այդ աւա. ղակներ. մէն մի Հայ յիսուն տարուան կեանք կուենար. առ նուազն հինգ միլիոն տարւայ կեանք սպաննեց Հա. միտի Եւրոպաւ...

Թէ մի ըրպէս աստուած լինէի, մա. տամ Նովիքօֆին Ղովտայ կին՝ աղէ արձան կը դարձնէի, որ Լոնտոնի ճամբային վրայ, միշտ դէպի Մ'սկուա, Բեդերսպուրկ կամ Սան Ստեֆանօ կը դառնայ, մեռած սրտով կենդանի աչքով արձան՝ Հայաստանի մեռելոց դաշտին մէջ կանգնեալ:

Ա՛խ, թէ մի ըրպէս աստուած լինէի այս անիծեալ ու անտէր աղմակոյ. տին...

Դարձեալ Նովիքօֆներ, որո՞ց տա. րապարտուց թուքն ու մուրը աւելի ծանր է քան թէ Համիտի սուրն ու հուր:

Մ'առաւիժ, որ մեծ դիտութեան, մեծ դիւանագիտութեան պաշարնե. րով ծանրաբեռնած է գլուխը... «Տէյ. լի Գոսնիք» մէջ կը գրէ, ի մէջ այլ և այլ բարբանջանաց, «Հայաստան չկայ, Հայեր պատմական ազգ չեն Պուլկարաց պէս, և ո՛չ սլաւ կամ օր. թօօքս, այլ monophisitis, bankers treaders, money landers, money ma. kers etc.: Կին է այս տողեր գրողն և մի այնպիսի ժամանակ կը գրէ և կը հրատարակէ, երբ բիւրաւոր կիներ, կոյսեր ու մանկուք աննկարագրելի տանջանքներով կը նահատակուին... Եւ զի Հայեր ո՛չ սլաւ են, ո՛չ օրթօ.

տօքս, այլ միաբնոյթեանկան, պան. քէրներ, վաճառական, դրամափոխ, դրամ՝ շինողներ (?), հետեւաբար դո՛հ է Մ'ատամ Նովիքով, որ ջնջուին ա. նոնց կիները, կատամաճ լինին, կոյսեր լլկուին, մանկտին կատորուին... և այս կին Ռուսաց չահեր պաշտպանելու ա. ռաքելական պաշտօնի յաւակնութիւն ունի: Մ'ատամ, ինչո՞ւ կը մոռնաս ըսել թէ Հայոց 75 առ 100 երկրա. գործ են:

Այո՛, այո՛. մենք լաւ կը ճանա. չենք մեր դահիճն էլ, անոր սուրն էլ: Սակայն մենք մեր այս անօրինակ և անմոռանալի նահատակութեան օ. րերու մէջ, կուզենք հաւատալ թէ քրիստոնէից պաշտպան Ռուսաց Է. Ե. հափառ կայսրը, Ռուս ժողովրդին մեծագոյն մասը և Ռուս զինուորը մա. տամ Նովիքօֆները իրենց այդ դը. րածներու համար այնչափ կատեն, որչափ համիտական բուրնիններ:

Հայեր բարեբէն զատ չարեք մը ըրած ունին՝ Նովիքօֆներուն:

Հայերու համար արի՛ւն կը թա. փն. թո՛ղ իրենց տեղ կենան, միայն թէ անմեղին դահիճ չըլլան:

Արշակունեանց ժամանակ կրօնա. կան նախապաշարուածով յաւէտ քրիս. տոնեայ յոյն կայսրութեան օգնու. թեանց ապաւինելով մեր ազգակից և դրացի Պարսից հետ զարնուեցանք ստէպ և անօգնական կործանուեցանք: Նոյն քրիստոնէայ կայսրութեան նեն. գութեանց զո՛հ տուինք Բագրատու. նեանց թագաւորութիւնը: Աւելի Ռուբինեանց իշխանութիւնը նոյնպէս Յունաց, խաչակիրներու և Պապի՛ օ. տարներու շինած խաչովն խաչուեցաւ. բայց ընդհանրապէս օրթօօքս յոյն իշխանութեանց նախանձը, կրօնամո. լութիւնն և անհեռատեսութիւնն էր որ Ասիոյ մէջ քաղաքակրթութեան և քրիստոնէութեան միակ հզօր պա. տուարը քայքայեց, մինչեւ որ յաջ. ղեցաւ Օսմանի մահմետական դրօշակը բարձրացնել Սուրբ Սոփիայի գմբէ. թին և Յունաց կայսրութեան վերջին աւերակներուն վրայ:

Նոյն կրօնամոլութիւն, նոյն յիմա. րութիւն, նոյն պատմական սխալը կը շարունակուի մինչեւ այսօր: Եւ այ. սօր ո՛վ է մեղաւոր. մահմետական և բնական բարբարոս Սուլթան Համի՛.

տը թէ քրիստոնեայ և հօգը Եւրոպայի, որ այսօր Հայ քրիստոնէից վերջին արմատները կը կտրատէ յուրախութիւն մատամ Նովիքոֆներուն (1)։ Արդեօք և մենք մեղաւոր ու յանցաւոր չե՞նք. ո՞վ և ի՞նչ ստիպեց մեզ դարձեալ օտարներուն դիմելու փորձ ու փորձութեանց ենթարկուիլ։

— Ժամանակի դէպքեր և մանաւանդ Սուլթանի Համիտը։

Մանկութենէս ի վեր որչափ որ կը յիշեմ, Հայաստանի և ընդհանրապէս Տաճկաստանի Հայն, Թուրքին և Նոյն իսկ Քուրտին հետ ընտանեկան սիրով կապուած էր, առանց երբէք Թուրքի և Քուրտի կրօնքը խտրութեան կամ ատելութեան առիթ համարելու։ Հայն Թուրքին ամենէն մօտ և վստահելին էր և փոխադարձաբար։ Այնչափ սերտ էր իրենց յարաբերութիւն, որ միայն խնամութիւն կը պակսէր։ Հայու եկեղեցին ու վանքերն ունայեք Թուրք և Քուրտը ուխտի կերթային, մինչև անգամ կնքահայր ու անահայր կըլլային իրարու և գրեթէ այսպէս կը շարունակուէր մինչև Համիտի զազանաւարութիւնը։

Համիտը կոյր կրօնամոլութեան կեղծաւոր նենգութեան մարմնացումը, միանգամայն մասնաւոր աւտելութիւն ունենալով Հայոց դէմ, ամեն դիւանդար միջոցներով Հայաստանի Թուրքին ու Քուրտին մէջ սոսկալի կրօնամոլութեան և ատելութեան սերմեր ցանցեց և աճեցուց այնչափ, մինչև որ արդի կացութեան հասուց ժողովրդեան վիճակը։ Մենք այս ճգնաժամին մէջ, ո՛չ սիրտ և ո՛չ միտք ունինք Համիտի գործոց ընթացքը քննելու և դատելու, որ Հայու միանգամայն և օսմանեան կայսրութեան բեկորներու տակ պիտի մնայ և մենք լիայոյս ենք, թէ այն օրեր հեռու չեն իրեն մահաբեր կեանքը քննելու։ Եւ ինչպէս սովորութիւն էր մեր երանելի նախնեաց, արձանագրութեան մէջ « յաւուրս չար և անօրէն բռնաւորին » ըսելով արեամբ արձանագրել իւր հրէշային եղեռնագործութիւնը։ Չէ՛, ո՛չ 61րդ յօդուածի բնական կամ անբնական գոյութեան, ո՛չ արդի դէպքերու և աղէտներու քննութեան ժամանակն է. ժամանակ է լուութեան, ակնածութեան, ընդհանուր սգոյ, հանդարտութեան, զգուշութեան և խուժան օրերու...

Մեր ձեռնհասութենէ վեր է այժմ մեր վիճակի դարման և վախճանի վիճիւր։

(1) Եթէ կը մեղադրենք Տիկին Նովիքոֆներն որ իրենց գրութիւններով կարկեն են Հայերի արդէն կարողութեամբ չիշել նաեւ Տիկին Սէփրինները, որոնց Հայերի ի նպաստ արած ջանքերը չնորհակալութեան արժանի են։ Այդ աղիւս Զրախուհի մարդասիրական զգացումները արտափաղող յօդուածները չափ անգամ տեսնուած են ֆարիզի լրագրողներին մէջ ատենցմէ մի քանին նուիրուած են Հայերի արդար դատին։ Այս կիրակի օրի (շնորհ) Libre Parole-ի մէջ ալ կը տեսնենք Տիկին Սէփրինի հրատարակած մէկ սրտայայտ նկարագրութիւնը Հայաստանի թշուառութիւններին վրայ։

Օտար անգութներու համար գըլթութիւն մաղթենք. Համիտի հրէշութեան վիճածներքին հրէշներու համար զգաստութիւն հայցենք...

Խնայե՛նք մենք մեզի երբ օտարն անխելք է, անգութ և անխնայ։

Մէկ Հայու կեանքը հազարի փոխանակ է այժմ, հազուադիւրս և անգին. հերիք ի զուր սպառեցինք. այս հերոսներու, այս մարտիրոսներու կէսին կէսը բաւական էր ազգ մը, հայրենիք մը փրկելու. անխնայ և անհաշիւ վատնեցին վատերը։

Ի՞նչ չի յուսահատի՞նք. սպաննուածները յարութիւն պիտի առնեն և սպաննողները պիտի մեռնին յաւիտեանս. Ամէն։

ՓԱՅԼԱԿ-ԿԱՅԾԱԿ

ԽԱՐԲԵՐԴԷՆ ԳՈՅԺԵՐ

Դեկտ. 12/24 քառով խարբերդէն կը հաղորդեն մեզ հետեւեալները։

Հոկտեմբեր 15/27էն ի վեր, Խարբերդի շրջակայ՝ այսինքն Տէրսիմի և բոլորտիքը գտնուած բոլոր լեռնաբնակ ու դաշտաբնակ Քուրդեր հազարներով խուճեր կազմելով սկսան Հայոց գիւղերուն վրայ յարձակիլ։ Ամեն մէկ գիւղի մահմէտական հասարակութիւնը Քուրտներուն հետ միանալով, Խարբերդի կեդրոնական կառավարութենէն 8 ժամ հեռաւորութիւն ունեցող տեղէն մինչև 10 րոպէ մօտը գտնուող գիւղերուն վրայ յարձակելով սոսկ Հայ բնակչաց տունները կողոպտեցին. ինչ որ ալ կը գտնուէր, ստակ, կահ, կարասիք, կերակուրի վերաբերեալ ամեն բան, հանգերձեղէն, կողոպտեւէն վերջը՝ բոլոր տուններն այրեցին. ամեն մէկ գիւղի մէջ իւր թուոյն համեմատ մարդեր սպաննեցին չարաչար կերպով, մտքէ չանցած խժոժութիւններ գործեցին, հրացանով, սուրով, գաւազանով և հարիւրաւորներ մերկացնելով ոչխարի պէս իրարու վրայ մորթելով սպաննեցին. չատերն իրենց տուններովը այրեցին. հարիւրաւորներու բռնի մահմէտական զենք ընդունել տուին. չատ գիւղեր բոլորովին մահմէտական եղած են. աղիկներ, կիներ ու հարսեր պղծելով իրենց սեփականած են. այսպէս հարիւրաւորներ իրենց սիրելիներէն բաժնուած ու կորսուած են. Գանի մը քահանաներ չարաչար սպաննուած են, ոմանք ալ տանջանքէ աղատուելու համար մահմէտականութիւն ընդունած են. քահանայ մը կառավարութեան դուռը տանելով՝ մահմէտական կրօնը ընդունելու ստիպում ըրած են, բայց անիկա մերժելուն համար մերկացուցեր և ոստիկանաց ու զինուորաց առջիւ մերկ կաքաւել տուած են։

Վերջոյնչափ գիւղերը 5.6 հազար տուններ կը բաղկանան. ջարդէն ողջ մնացածները աստ անդ կը շրջին կիսամիտի, անօթի ու ծարսով։ Մանաւանդ ձմեռը իր սոսկալի ցրտով աս խեղճերուն վրայ մահուան սպառնալիք կընէ։ Խարբերդի դաշտին գեղեցիկ տեսարանն այժմ դժոխային ահա-

ռելի երեւոյթ մ'առած է գիւղացիներու աչքին։

Մինչդեռ գիւղացիները գիւղերէն փախչելով քաղաքն եկեր ապաստաներ էին և ինքզինքնին ապահովութեան մէջ կը կարծէին, հոկտեմբեր 30/11 նոյմբին յանկարծ հազարաւոր Քուրտեր քաղաքին վրայ յարձակելով ու բնիկ մահմէտական հասարակութեան հետ միանալով իրենց աւելի գործը սկսան. մուսուլման կրօնականները մղկիթներու տանիքներէն բարձր աղաղակներով ու կանանչ դրօշակներ բանալով կրօնի և հաւատոյ սիրոյն և փառացը համար քաջաբերական յորդորներ կարգացին և բարեմաղթութիւններ ըրին որ կեաւորները սպաննելու գործին մէջ յաջողութիւն ունենան. յետոյ կոտորածն և կողոպուտը սկսան։ Միսինարաց բոլոր տունները կողոպտուած են, բայց անձի կորուստ չունեցան. իրենց վնասը 20,000 անգլիական ոսկի կը հաշուեն։ Քաղաքին սպաննուածներու թիւը կը հասնի 100ի, իսկ վերաւոր 50 հոգի կանուկս դէպքին մէջ զօրքն և թնդանօթն ալ բաժին ունէին. միսինարաց շէնքերն և ուրիշ շէնքեր թնդանօթով այրեցան և ուժերի կը տորները պահուած են։

Շրջակայ գիւղերու մէջ ալ ջարդը մեծ ծաւալով եղած է. նոյնպէս և 12 ժամ հեռու Չար Սանճագ գաւառի գիւղերուն մէջ սարսափելի անգլութիւններ գործած են։ Գիւղի մը 60ի չափ կիներն ու աղջիկները՝ չարիքէ ազատուելու համար՝ ինքզինքնին գետնի տեղերով խղզուած են։ Սոյն ամսոյն մէջ Մալաթիա, Արաբկիր, Ակն, Հիւսնիմանսուր, ՊէՏէնի ալ իրենց բոլոր գիւղերով զոհ եղած են Քուրտներու և Թուրքերու անլուր բարբաւորութեանց։ Արաբկիրի և Մալաթիոյ համար կըսուի թէ հրդեհէն և բոլոր տունները կողոպտուելէն վերջը, հազարաւոր մարդիկ սպաննուած են։

Խարբերդի ամբողջ կուսակալութեան մէջ 100,000 անձէ աւելի կան որ աղքատացած են. այսօր հարուստ ու աղքատ, մեծ ու պզտիկ միեւնոյն կարօտ խեղճ վիճակն ունին. մեռելներու թիւը 10.15 հազարի կը հասնի։ Այս բոլոր դէպքերուն մէջ Հայոց կողմէն բնաւ չարժում մը չէ եղած, և մինչև անգամ կոտորածի ատեն պաշտպանութեան համար մէկ հրացան անգամ պարպուած չէ ատենց կողմէ. մանաւանդ որ դէպքէն առաջ Հայոց քովը գտնուած հրացանները ժողոված էր կառավարութիւնը։

Սակայն ո՛րքան գրեմ, չէք կարող երեւակայել այս չարեաց չափն ու աստիճանը։ Հայ ցեղի գոյութեան մեծ վտանգ կը սպառնայ Հայաստանի մէջ. ձեր անբաղդ եղբայրներուն, օգնութեան հասէ՛ք, Հայե՛ր։

ԿԱՏՈՐԱԾՆԵՐ ԵՒ ԱՆԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԹԻՒՐԿԻԱԻ ՄԷջ

Հիւպատոսների տեղեկագիրները կը հաստատեն դեկտ. 26էն 29 եղած կոտորածները Ռուֆա քաղաքին մէջ

որ 35,000 բնակիչ ունի և Տիգրանա կերտէն 100 հազարամէթրի չափ հեռուն, անոր հիւսիսային արեւմտեան կողմը կը գտնուի։ Տեղական իշխանութիւնները կըսեն թէ 900 հոգի միայն մեռած է. իսկ անկախ աղբիւրներէ առնուած տեղեկութիւններ կը հաստատեն թէ սպաննուածներ թիւը 2000ի կը հասնի։ Անլուր բարբարոսութիւններ գործադրուած են համիտից հեծեալազօրքերին ձեռքով։

Յունուար 1/ին դեռ կը շարունակուէին անկարգութիւնները։

— Պիւրէճիքի մէջ (Եփրատի ափերին վրայ) անցած հինգշաբթի օր մի հրդեհ ծագեր է և այդ պատճառով եղած չիթութեան միջոցին թուրքքերն սկսեցին կոտորել Հայերը։

— Տիգրանակերտի մէջ քիչ է մը. նացեր որ նորէն կոտորած լինէր, Քուրտերն սպառնացեր են թրէ անցանել բոլոր քրիստոնեայները, իբր թէ գրգռուած լինելով կայսերական պատուիրակ Ապտուլահ փաշայի վարմունքէն որ կուղէ եղբւր քրիստոնեայները պաշտպանել և կըսուի թէ այդ պարագայի մէջ լաւ է վարուել զինուորական հրամանատար փաշան որ զիմագրեր է Թուրքերի շարժման։

ԶԵՅԹՈՒՆ

Կ.պօլսէն յունուար 3/ին հեռագրած են։

« Դիսպաններ թարգմանները Սուլթանին և անոր նախարարներին մի նոր գիւմուս արին և ասոր վրայ օսմանեան կառավարութիւնն օրոշեց ընդունիլ վեց մեծ պետութիւնների առաջարկած իրենց միջնորդութիւն, Զէյթունի Հայերի ապստամբութեան վերջ տալու համար։ Հետեւապէս հրաման ղրկուեցաւ Զէյթուն քաղաքի և անոր ամրոցի վրայ կատարուող պատերազմական գործողութիւնները գաղթեցունել անմիջապէս։ Դիսպաններն այս իրիկուն պիտի հաւաքուին խորհրդակցելու համար իրենց միջամտութեան ձեւին որ Հալէպի հիւպատոսներին միջոցով պիտի կատարուի։ »

Ճիշդ այդ միջոցին դիսպանները տեղեկութիւն ստացած էին որ Մալաթի կառավարիչը երկու Հայ երեւելիների միջոցով բանակցութեան մտած է Զէյթունի ապստամբներին հետ որոնք սակայն չէին ընդունել զինուորական իշխանութիւններին հետ բանակցիլ և կերեւի թէ այդ բանակցութիւններ չեն յաջողած և այն անյաջողութիւնն է որ ստիպել է Բ. Դրան զիջանիլ մեծ պետութիւնների առաջարկին։

— Դեկտ. 16ին, Զէյթունցիները լուր տուած էին իրենց պաշարող զօրաբանակի հրամանատարին թէ իրենց ուսեստ սկսած է պակսիլ և հետեւապէս պիտի ստիպուին իրենց ձեռք գերի ինկած զօրքերին ուսեստ տալը դադարեցունել եթէ թուրք կառավարութիւնը չհամաձայնի անոնց պաշար զրկել և Դեկտ. 23ին Սուլթանը հրամայեց որ գերի իւկած թուրք

անա-
սի հե-
տեան
իշխա-
հոգի
բեր-
կը
թիւը
արու-
համի-
ունա-
ալիւ-
որ մի
ով ե-
թիւը
է մը-
նէր
ան-
իւր
սկան
վար-
սեայ-
այդ
ն զի-
ն որ
ան
ազ-
նիւր
երին
վրայ
ոչեց
նրի
իւն,
նան
պէս
պա-
ռուդ
նրը
լան-
ուին
մի-
հիւ-
տա-
նրը
Մա-
նեւ-
ոսած
ո ո-
ու-
բա-
ցու-
նյա-
րան
աա-
նրը
զօ-
ի-
հե-
նց
նստ
կա-
ոնց
թա-
ւրք

գործերին պաշար զրկուի և միեւնոյն ժամանակ բանակին հրամանատար Մուստաֆա փաշան յարձակի բերդին վրայ։ Այդպէս ալ եղաւ։ Թիւրք զօրքերը յաջողեցան միայն Զէյթունցիներին մի քանի դիրքերը գերաւելու և դեկտ. 27ին մի իրատէ զրկուեցաւ զինուորական իշխանութիւններին որ ա'ւնոր յարձակումներ չանեն և Զէյթունցիներին հետ բանակցութիւնները սկսին։

— Կ.պօլսէն կը հաղորդեն որ Բ. Դուռը վեց զեապաններ թարգմաններին հետ կարգադրելէ յետոյ թէ ի նշ կերպով պիտի միջնորդեն Զէյթունի ապստամբներին անձնատուր լինելը յաջողցունելու համար, նոր զիջողութիւններ արեր է մեծ պետութիւններին Մասնատրապէս հրաման զրկեր է իշխանութան տեղական իշխանութիւններին որ Հայերը խմբովին մահ-մետականացունելու գործողութեան վերջ տրուի, քանի որ այդ կրօնաւոր խութիւն՝ սպառնալիքներ կամ նոյն իսկ հալածանքներ պատճառով է որ կը լինի։

— Վերջին տեղեկութիւններէն կրմայուի որ Զէյթունի մի քանի կա-րեւոր դիրքերը գեռ Հայերի ձեռքը կը գտնուին։

— Զէյթունցիներն իրենց հետ բանակցութեան մտնող հիւպատոսներն առաջարկեր են որ իրենց կառավարիչ իրենց մէջէն լինի որը պէտք է իրենք ընտրեն։

ՆԱՄԱԿ ԹԻԻՐԻՒՄԻՆ

Կ.պօլս, 17/29 դեկտ. 95

Մեծ Հայաստանի մէջ վան և փոքր Հայաստանի մէջ Եւդոկիա քաղաքներէն զատ չէ մնացած Հայաքնակ քաղաք մը որ Վեհ. Սուլթանին շնորհով կոտորուած ու թալանուած չըլլայ այս միջոցին։

Պօլսոյ ու Հայաստանի կոտորածներուն մէջ սա տարրերութիւնը կայ որ առաջինին մէջ եղածը գրեթէ ընդհանրապէս ծակուծուկ տեղւանք և թրքաբնակ թաղերուն մէջ պատահեցան, մինչդեռ վերջիններուն մէջ հրապարակային կերպով գործուած են։

Ամեն Ս. Պատրիարքը իր ձեռքէն եկած օգնութիւնը կը հասցունէ անմիջապէս Հայաստանի թշուառներուն. սակայն իր ունեցած կարողութիւն տալով շատ քիչ է եղած խնդրանքներուն դէմ։

Միւր մեծատուններն ալ սկսած են իրենց դիմողները պարագ չհանել։ Երախտագիտութեան արժանի է իրենց այդ վարմունքը։ Բէրալի թաղական խորհուրդը և մասնատրապէս իր անդամներէ Տ. Գառնիկ Յովակիմեան յատուկ շնորհակալութեանց արժանի են թշուառները սփոփելու մասին իրենց ըրած ջանքերուն համար։

Պայտլըլ Հաուզի մէջ եւս բողոքական ազգայիններն սկսած են շատ ազնուօրէն աշխատիլ իմացուցած են բողոք առնելը որ հին ու նոր հա-

գուստներ զրկեն Պայտլըլ Հաուզ որ անկէ ալ պիտի զրկուին Հայաստանի գաւառները, մերկ մնացած թշուառներուն բաժնուելու համար։ Մինչեւ այժմ 25 սնտուկ հին հանգերձեղէններ զրկած են արդէն։

Յայտնի է որ Բ. Դուռէն հրաման գ'աւցած էր գաւառները որ կողոպտուած իրերը վերադարձունեն իրենց տէրերուն։ Ահա թէ ի՞նչպէս կը գործադրուի այդ հրաման։ Գաւառներէն եկած նամակներու մէջ կը կարգադրէ հետեւեալ տողերը։ «Մեղնէ կողոպտուածներուն մէջ մասը գընացինք տեսանք կառավարութեան խօնախը. մեզ յուցուցին մեր ունեցածներէն ամենէն պզտիկ բաները և երբ այդքանով ալ գոհ, ձեռքերն իսկ կերկնցունէինք որ առնենք տուններն իստանիք, անմիջապէս տուրքերու պաշտօնեայն ներկայանալով ըսաւ. Դուռն այսքան տուրք պարտք ունիս, բե'ր որ ապրանքդ տանք։ Այդ յայտարարութեան վրայ ստիպուեցանք հեռանալ խօնախէն։ Ուրեմն կառավարութիւնն ինք աւագակներուն հետ ընկերութեամբ կողոպտել տուեր է մեր ստացուածներ որ յետոյ տուրքի համար վար դնէ երբ տէրը պահանջէ։»

1896 տարւոյն Կ.պօլս տպագրուած Օրացոյցը իր տեսակին մէջ նորութիւն մը եղած է։ Մէարիֆը (տպագրական տեսչութիւն) Պատրիարքարանէն ներկայացուած ձեռագրին վրայ հազարումէկ զիտողութիւններ ըրած էր. օրինակի համար առաջարկած էր ջնջել «Արգարու թագաւորին մերոյ» տօնախմբութիւնը։ Ս. Պատրիարքը մերժեց ջնջել և մէարիֆն ալ չուզեց արտօնել տպագրութիւնը։ Նախընթաց չաբժուոն պատրիարքարանի քափու քէհնասին Մեծ Եպարքոսին երթալով խնդրեց որ Օրացոյցի հրատարակուելուն արտօնութիւն տրուի պատրիարքարանի պահանջովին համաձայն. սակայն Եպարքոսը կը պատասխանէ թէ «Տըշարարտապիւթիւն իսլամարը քէսի-յօրլար, չիմտի սիզին Օրացոյց մէսէլէսի սըրասը՝ մը» (Դուրսերը բողոք իսլամները կը ջարդեն կոր. հիմա ձեր Օրացոյցի խնդրին ժամանակն է)։

Հետեւապէս Հայոց պատրիարքարանէն ալ չարտօնուեցաւ Օրացոյցի հրատարակումը այս տարի որովհետեւ կարելի չէր ընդունիլ որ Բ. Դուռը կարենայ իր քմահաճոյքի համեմատ փոփոխութիւններ մտցունել Հայաստանեայց եկեղեցւոյ սրբոց տօնախմբութիւններուն մէջ։ Թող արուեստը որ հրատարակիչները տպեն օրացոյցը, միայն արգիլելով ոեւէ եկեղեցական տօն մը նշանակել. միայն Կադան դը դուռած է և միւս օրերուն առջեւ երկուշաբթի, երեքշաբթի և այլն անունները և ամսաթիւն է դրուած պարզապէս, առանց ոեւէ տօն նշանակելու, նոյն իսկ Երուսղէն։ Զատիկն ալ նշանակուած չեն։ (1)

(1) Բարեբաղդ սպէս Կալացի Արք. Տ. Ղեւոնդ քահանայն այս տարի ալ մի ընդարձակ Օրացոյց հրատարակելով Երու-

Ահա Հայոց պատմութեան մէջ այս ալ անցաւ. ապագայ սերունդները զարմանքով պիտի կարգան մի օր թէ 1896 թուականին, Սուլթան Համիտի բռնապետութեան օրով, Տաճկաստանի Հայերն իրենց սրբոց տօններն իմանալու համար Օրացոյց տպելու արտօնութիւն անգամ չեն ունեցել։ Եւ ինչպէս մենք սարսափով կը յիշէինք երբեմն լէնկթիմուերի և այլնների ժամանակները, մեր սերունդներն ալ նոյնպէս պիտի յիշատակեն մեր հալածանքի և մարտիրոսութեան այս օրերը սարսափով և գուցէ թերեհաւատութեամբ ալ քանի որ 19րդ դարու վերջերս լուսաւորեալ Եւրոպայի քիչ առջև կըլլան։ Ուստի լաւ է պահել այս տարուան Օրացոյցները որոնք իբրեւ անթիքա բան մը ապագային մէջ պիտի կրնան ծառայել պատմական ապացոյցի տեղ։

Այս տարի սրբոց տօնները ժողովրդին իմացունելու համար, Պատրիարքարանը որոշեց գրել բողոք եկեղեցիներու աւագերէցներուն որ շաբաթական տօներու ցանկը գրելով կախեն եկեղեցիներու բակին մէջ։

ՊԻՇԱԿ

ՆԱՄԱԿ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԷՆ

Պոմպայ, 21 դեկտ. 95

Ուրախութեամբ սրտի կուգամ աւետել Զեյթուն քաղաքիս հոգեւոր հովիւ Տ. Կարապետ քահանայ թու. միեւն տեղւոյս ազգայիններէ մի քանին ի խորհուրդ գումարելով փափաք յայտնեց որ Հայաստանի մեր սովեալ եղբարց դրամական օգնութեան գործը հոս ալ յառաջ տարուի. ուստի նա մակ մ'ուղղեց Պոմպէյի անգղիական աւագ սարկաւագին (Archdeacon) որ մէ յուսալից պատասխան մ'ընդունեցաւ թէ եկեղեցւոյ բեմէն իւր հօտին պիտի քարոզէ օգնութեան ձեռք կարկառել Հայ քրիստոնեայ եղբարց, որուն համար Պոմպէյի անգղիական եպիսկոպոսին հրամանն ալ առնել խոստացաւ։

Միեւնոյն ատեն տեղւոյս Հայ երիտասարդներէն պարոնայք Յովսէփ Յովսէփեան, Լեւի Միքայելեան, Աղաբէկ և ուրիշներ կը դիմեն աստուծոյ դրամ հաւաքելու ի նպաստ սովորոց. և արդարեւ չորս օրուան մէջ յաջողեցան մօտ 500 րուբլի գումար մը հանգանակել (750 ֆրանկ) և յանձնել տեղւոյս առաջնարկարգ օրաթերթ The Times of India ի որ իւր հայասէր և անաչառ խմբագրական յօդուածներով ծանօթ է արդէն, և որ արդէն The Armenian fund անուամբ հանգանակութեան սկսած է։ Յոյս կայ թէ երբ անգղիական մամուլը և կղերը միասին ջան ի գործ դնեն իրենց ազգու յորդորներով, մի պատ-

կառելի գումար կարելի է ուղարկել Լոնտոնի Daily News-ին և այսպէս ստատար լինել մեր հաղարատը հարստահարեալ եղբարց և քերց։

ԱՆՑՈՐԴ

ԱՄԵՐԻԿԱ ԵՒ Բ. ԴՈՒՌԸ

Միացեալ Նահանգներու Կ.պօլսի դեսպան Տ. Թըրըլլի դիմումներին վերայ, օսմանեան կառավարութիւնը թոյլատրեր է խարբերել Ամերիկացի միսիոնարներին որ նպաստեն բաշխեն անկարգութիւնների զ'հ եղողներին։

Մարսուանի միսիոնարների գանգատներին վրայ ալ մի քննութիւն պիտի կատարուի և արդէն ատոր համար Սերաստիաի Ամերիկեան հիւպատոս Տ. Ճիւէթ ճանբայ ելած է դէպի Մարսուան։

— Միացեալ Նահանգներու կառավարութիւնը կը պնդէ Ամերիկացի միսիոնարներին եղած վնասների հատուցումը Բ. Դուռէն պահանջելուն վրայ։ Իր այդ պահանջման ոյժ տալու համար կսպառնայ նաւային մի մեծ ցոյց անել և կըսուի թէ հիւսիսային Ատլանտեանի նաւատորմին արդէն ճանբայ ելած է օսմանեան ջուրերը գալու համար։ Ամերիկեան նաւատորմի զպիտի համախմբուի Զմիռնի առջեւ և իր սպառնական ցոյց անելէ առաջ, վերջնական և վճռական կերպով մի անգամ ևս պիտի պահանջէ Ամերիկացիներին եղած վնասների հատուցումը որ հաւանօրէն 2 1/2 միլիօն ֆրանկի չափ մի գումար կը կազմէ։

ՀԱՅԵՐ Ի ԹԻՐԻՐԻՍ

Լատինական տարեգլխին առթով Ամեն Տ. Մատթէոս Ս. Պատրիարքի կողմէն Գեր. Փօխանօրդ Հայրը շնորհաւորութեան գնացած է Բէրա, եւրոպական տէրութիւնների դեսպանատունները։

— Կարինի և Սերաստիաի նահանգապետները Բ. Դուռէն արտօնուեր են 250,000 զրուշ (գրեթէ 5,000 ֆր.) յատկացունել այդ տեղերի կոտորածներէն վնասուած Հայերի պէտքերին ծախսուելու համար։

— Հարենց Հաճի Նաչիտ աղաի մահին առթով կը յիշատակեն Կ.պօլսի լրագրիւնները թէ հանգուցեալը 1000 անգղիական ոսկի (25,000 ֆր.) նուիրած էր Ազգ. Հիւանդանոցի վերաշինութեան համար։

ՀԱՅԵՐ Ի ՌՈՒՍԻԱ

Արամելիք Լազարեանց Սիմէոն իշխանը վերջերս Ս. Լէվիածին այցելելով, ազգային մի քանի հաստատութիւնների նուիրատուութիւններ անելէ յետոյ յայտնեց իր նաեւ Վեհ. Կաթողիկոսին որ իր և Պետերբուրգի հայ գաղութի եկեղեցական խորհրդի հաճութեամբ որոշուած է տարեկան 5000 րուբլի նպաստ յատկացունել Պետերբուրգի եկեղեցիի հա-

(1) Բարեբաղդ սպէս Կալացի Արք. Տ. Ղեւոնդ քահանայն այս տարի ալ մի ընդարձակ Օրացոյց հրատարակելով Երու-

ԽՄԲ. ԱՐՄ.

սոյթներէն Ս. Էջմիածնի Գէորգեան ճե-
մարանին :

Վեհ. Կաթողիկոսը որոշեալ է որ այդ
գումարէ 4000 ռուբլիին փոխարէն՝ ձե-
մարանին մէջ 20 որբ աշակերտներ առ-
նուին իրեն որդեգիր, որոնցմէ կէսը
Տաճկաստանէն լինի, և մնացած 1000
ընդունուին տարեկան հասոյթին ալ գործա-
ծուի ձեւմարանի յառաջագէտ աշակերտ-
ներէն ուսուցիչներ պատրաստելու հա-
մարանական բարձրագոյն կրթու-
թեամբ :

— Ռուսիայի հանրային կրթութեան
նախարար հայազգի Կոմս Գելեանեանցի
հանգուցեալ ամուսինը կտակեր է 48,000
ընդունուին Մոսկուայի Լազարեան ձեմարանին
մէջ 6 թոշակաւ որ աշակերտներ պահելու
համար : Ատկէ զատ, 40,000 ռուբլի կը-
տակեր է Պետերբուրգի Հայերի եկեղե-
ցիին և 40,000 ռուբլի ալ նոյն եկեղեցիին
պատկանող տան մէջ չքաւոր պառաւ
կիների ապաստանարան հիմնելու համար :

ՆՈՒՊԱՐ ՓԱՇՍ

Նուպար փաշա իր անձնական տը-
կարութեան պատճառով ձմրան երեք
ամիսները վերին Եգիպտոս պիտի ան-
ցունէ և զարուհին Ֆրանսա պիտի
գայ ուր կը գտնուի այժմ իր ընտա-
նիք :

Անգլիական կառավարութիւնը
Նուպար փաշայի վարչական բարձր
կարողութիւնը գնահատելուն իբրեւ
մի ապացոյց, հնգկաստանի Աստղի ա-
ւագ հրամանատարի պատուանշանը
չնորհեր է նորին բարձրութեան : Այդ
պատուանշան շատ քիչերի կը տրուի :

ԹԻԻՐԵԻԱԷՆ ԼՈՒՐԵՐ

Աստուրիա Ֆրանց Եղեմի կայսրը
Ս. Ստեփաննոսի կարգին մեծ ժա-
պաւէնը շնորհած է Կ.պօլսի գեասպան
Պարոն Քալիքէին, իր երկրի մատու-
ցած ծառայութիւնները գնահատելու
իբրեւ մի նշան, մասնաւորապէս վեր-
ջերս Բ. Դուռին հետ արած բանակ-
ցութիւններին մէջ : (Քանի որ մենք
չտեսնենք նպատակաւոր արդիւնք մը
այդ բանակցութիւններէ Հայերին
համար, ըսել է թէ տէրութիւնները
գործածած են Հայերի թշուառու-
թիւններն իրենց մասնաւոր շահերի
համար արդիւնքներ յառաջ բերե-
լու : Խմբ. Արմ.)

— Լոնտոնէն կը հեռագրեն յու-
նուար 4ին :

« Կ.պօլսէն կը հեռագրեն թէ
տէրութեան գանձը որ 100,000 օսմ.
ոսկի կանխավճար ստացաւ օսմանեան
պանքան, այսօր մէկ ամսաթոշակ
վճարեց քաղաքային պաշտօնատար-
ներին :

(Պէտք է երեւակայել թէ ի՞նչպի-
սի մի տէրութիւն է այդ որին իր
պաշտօնեայնների մէկ ամսական վճա-
րած ինքը իբրեւ մի նշանաւոր նոր
չուր երկրէ երկիր հեռագիրներով ի
մաց տարու նիւթ կը դառնայ : Խմբ.
Արմ.)

— Սուլթանը իրատէ հանած է
գործերի թիւը աւելցունելու համար

Մակեդոնիայի, Կրէտէի և Հիւսիս
մէջ :

— Գալաֆաթի (Ռոմանիա) օսմա-
նեան փոխ-հիւպատոս նշանակուած է
Թիֆլիսի օսմ. հիւպատոսարանի քա-
տուղար Խաք Եաֆէս Էֆէնտին :

— Բաղէշի և անոր նահանգի մէջ
գտնուող Մուշի, Սղեղի և Մանազ-
կերտի պահեստի գործերը ժողովու-
ձեան արկուած է :

— Բաղէշի մէջ ժողովուած պահես-
տի գործերը վան քաղաքը ղրկուե-
ր են :

— Կարինէն կը հաղորդեն թէ նա-
հանգին ամեն կողմը առատ ձիւն տե-
ղացած է և սաստիկ ցուրտ կընէ այս
տարի :

— Սուլթանի մէկ իրատէին հա-
մեմատ, Հալէպ իբրեւ աքսոր գնացող
կուսակալ Րաիֆ փաշան 30,000 զը-
րուշ ամսական պիտի տրուի :

Կարինի, Վանի, Տիգրանակերտի,
Սեբաստիայի և Խարբերդի կուսա-
կաններին ալ 20,000ական զրուշ ամ-
սական :

ԿՐԷՏԷԻ ԽՆԴԻՐԸ

(Շար. 45րդ բուհն եւ վերջ)

Վրայ հասաւ մակեդոնական շարժու-
մը : Կրէտէի ապստամբական խորհուրդը,
որ չէր լուծուած, յայտարարեց որ իր
գիրք չպիտի փոխէ և ապահովութեան
համար երկու երեք հարիւր մարդէ բաղ-
կացած զինուած զուռք մը կազմաւորեց,
որ շարժէ շարժի կը ստուարանար :
Բ. Դուռը կուգէր ցրուել այդ ապստամ-
բական խորհուրդ և անոր զօրագունք.
բայց կը վախնար որ եթէ բռնութիւն
գործածէ, կղզիի քրիստոնէայ ժողովու-
րդին ընդհանուր ապստամբութեան տեղի
տուած կըլլայ : Բանակցութիւններ ըրաւ
անոնց հետ, ուզածին տալ խոստացաւ,
բայց միտքը դնելով որ երբ յարմար ա-
ռիթ մը ներկայանայ ամեն բան մերժէ :
Հայկական շարժումը, որ պուլկար ջոկատ-
ների Բոտորի վրայ երեւնալէն անմիջա-
պէս ետքը վրայ եկաւ, կացութիւնը շատ
ծանրացուց : Փոխանակ սահմանադրու-
թիւնը հաստատուելու — Կրետացիներն և
Յունաստան, որոնց աջակցութիւնը կը
խնդրէր շարունակ թիւրք կառավարու-
թիւնը, աւելին չէին ուզեր — ընդհա-
նուր կառավարչին գաղտնի հրամաններ
տուաւ որ ամեն տեսակ միջոցներով ապս-
տամբական խորհուրդը ցրուէ : Այդ հը-
րամանների գործադրութիւնը նիւթական
անյաղթելի դժուարութիւնների բաղադ-
րով. Գարաթէնտօրի փաշա շարունակեց
իր բանակցութիւններ ապստամբական
խորհրդին հետ և զայն պաշարելու հա-
մար զանազան կողմերէ գործ բերել կու-
տար : Ապստամբական խորհուրդն իր
նիստեր կընէր Քլիմա, Ալիքամպօ և Յրէի
չրվակայները, որոնք Կրէտէի յեղափո-
խական տարեգրութիւններին մէջ նշա-
նաւոր վայրեր էր արձան : Ապստամ-
բական խորհուրդը, որ Թիւրքերին վըս-
տահանալով անգամ մը տուժած էր, նոր
գործերով ամրացուց իր գունդը և պաշտ-
պանողական դիրք մ'առաւ : Բայց տես-
նելով որ Թիւրք յառաջագահ գունդերը
հետզհետէ կը մօտենային իր բանակատե-
ղների, ինքզինք ցուցնելու համար ճա-
կատարար մը սկսաւ, որի մէջ երկու
կողմէն եւս արւեւ վաղեց անօգուտ կեր-
պով : Այս առաջին կռիւ անցած շարժ

տեղի ունեցաւ : Ստոյգ տեղեկութիւննե-
րի համեմատ, Թիւրքերն երեսունի չափ
մարդ կորսնցուցեր, իսկ ապստամբները
տասը տասներկու վիրաւոր ունեցեր են :
Դեռ պահականադրարարութիւններին վը-
րայ՝ զինուորական կառավարիչը համա-
ձայնեցաւ գործերը ետ քաշել, որոնք շատ
մօտեցեր էին Կրետացիների բանակատեղ-
ներին : Կրետացիները յայտնած էին թէ
իրենց պաշտպանողական դիրք չպիտի
ձգեն և եթէ պաշարուին իսկ, կղզիի
քրիստոնէայ ժողովուրդներին հետ հա-
ղորդակցութեան մէջ գտնուելու փորձե-
րէն ետ չպիտի կենան, քանի որ անոնք
Թիւրք կառավարութեանն ընդհանուրապէս
իրենց իրաւունքն՝ պաշտպանելու պաշ-
տօնը տուած էին իրենց :

Յունաստանի միջամտութիւնը յուսալ
կուտար թէ գործերը նորէն իրենց առջի
խաղաղական կերպարանք կառնեն : Դըժ-
բաղդաբար Թիւրքերն ապստամբները պա-
շարելու դիտարկութեանն ետ չէին կե-
ցած և այդ ալ՝ հակառակ դեռ պահանջների
աղաքարարութիւններին, որոնց աջակցու-
թիւնը նպատակաւ էր միտքերը հանգար-
տեցնելու և թշնամութիւնների առջեւ
ստեղծելու : Վերջին օրերս Վամօի, Ալի-
քամպօի և Յրէի կողմէն իրենց գործեր
առաջ բերին : Յառաջագահ գունդը տե-
ղացի ոստիկաններէ կը բաղկանար : Բայց
այս ոստիկաններ, որոնց գրեթէ ամենը
քրիստոնէայ էին, Կրետացիների կողմն
անցան այն պահուն երբ Թիւրք գործերն
ապստամբ զօրագունդին մօտեցած էին :
Հրացանաձգութիւնը սկսաւ : Նորէն ա-
րիւն հոսեցաւ : Կրէտէի Թիւրքերն եր-
կու հարիւր մեռած կամ վիրաւոր ունե-
ցեր են : Քանեալէն եկած նամակներ մանա-
րամանութիւններով լեցուն են երկու
կռիւներին վրայ, որոնց չափազանցու-
թեամբ ճշմարիտ ճակատամարտի համե-
մատութիւններ կուտան : Բայց որովհե-
տեւ Կրետացիներէն տասնի չափ միայն
մեռած կամ վիրաւոր կայ, չեմ կարծեր
որ Թիւրքերը, իրենց աննպատ դիրքին
հակառակ, այնքան կորուստ ունեցած
ըլլան, որքան կըսեն իմ և Աթէնքի թեր-
թերի թղթակիցները :

Թիւրք կառավարութիւնը նորէն Ա.
թէնքի կառավարութեան միջամտութիւ-
նը խնդրեց, որ այս անգամ մէկդի կե-
ցաւ : Մեր արտաքին գործերի նախարա-
րը մինչեւ անգամ դիտել տուաւ Թիւրք
նախարարին թէ իր կառավարութիւն ու-
րիշ կերպ չպիտի գործէր եթէ Կրետէի
մէջ յեղափոխութիւն մը յարուցանել ու-
զէր : Քանեալ մէջ մեծ պետութիւնների
դեռ պահանջներն ալ իրենց կողմէ նոր ու
խիստ դիմումներ ըրին զինուորական կա-
ռավարիչը ստիպելու համար որ ապս-
տամբների բանակատեղներէն հեռու քաշէ
իր զօրքեր, Կրետի թէ զինադադար մը
հաստատուեցաւ մէջերին : Բայց երկար
պիտի տեւէ՞ այդ : Աթէնք ապստամբ
բաղադրութիւն ու աղքեցիկ Կրետացիներ կը
ջանան ճնշում բանեցնել հելլենական կա-
ռավարութեան վրայ : Հանրային կար-
ծիքն իրենց կողմն է, յանձնաժողովներ
կը կազմուին և ամեն տեղէ, ընդդիմա-
գիր թերթերի մէջ կը պախարակեն կա-
ռավարութեան անդորձութիւնը և նոյն
իսկ մեր աղքեցիութեան մէկ մասին գոյու-
թեան սպառնացող վտանգին առջեւ ու-
նեցած երկչոտութիւնը :

ԱՐՏԱՅԱՀՄԱՆԻ ԼՈՒՐԵՐ

Ալմանացի վոն Տէր Կոյց փաշան
որ օսմանեան զինուորական ծառայու-
թեան մէջ կը գտնուէր և վերջերս
Թիւրք պաշտօնատարների գործակ-
ցութեանն ղգուած՝ հրաժարական տա-

լով վերադարձեր էր Պէրլին, Վիլ-
հէլմ կայսրէն նշանակուել է արմա-
նական Տրդ զօրաբաժնի հրամանա-
տար :

— Եգիպտոսի Հանրային կրթու-
թեան նախարար Եագուպ Արթին
փաշան փարիզի Մէզօնէօլ գրավա-
ճառանոցին միջոցով հրատարակած է
մի նոր գիրք, Contes populaires iné-
dits de la vallée du Nil, որ Եգիպտոսի
մէջ այլ և այլ ծագումներէ տարա-
ծուած ժողովրդական աւանդութիւն-
ները ամփոփած է և որ համակրալի-
ընդունելութեամբ մը յիշատակուած
է փարիզի թերթերի գրական քննա-
դատներէն :

— Նիւ Եորքէն կը հաղորդեն թէ
իրանտացի անուանի գործիչ հան-
գուցեալ Բարնէլի մայրը որ Նիւ Եորք
կը գտնուի այժմ, խելակորոյս եղած
յիմարանոց դուրս է :

— Ալմանիայի Վիլհէլմ կայսրը
Թրանսիլանի Հանրապետութեան նա-
խագահ Տ. Քրիսթէրին իրկեր է հե-
տեւեալ հեռագիրը :

« Անկեղծօրէն կը շնորհաւորեմ
ձեզ որ ձեր ժողովրդով առանց բա-
րեկամ տէրութիւնների օգնութեան
դիմելու և խաղաղութիւնը վրդովելու
համար ձեր երկրի վրայ յարձակող
զինեալ խումբերին դէմ ձեր ներքին
ոյժեր միայն գործածելով յաջողեցաք
վերահաստատել խաղաղութիւնը և
պաշտպանել ձեր երկիր արտաքին
յարձակումների դէմ : Վիլհէլմ :

Այս հեռագիր կծու քննադատու-
թիւնների նիւթ տուած է անգլիական
մամուլին և ատոր համար խիստ ոճով
խօսակցութիւն մ'ունեցեր էին Լոն-
տոնի արմանական դեսպան Կոմս Հաց-
ֆէլտը և Լորտ Սալզբորին :

— Հռովմէն կիմացունեն յնվ. 3ին
թէ արտաքին գործերի նախարար
Տ. Պլան խորհրդակցեցաւ արմանական
դեսպանին հետ Թրանսիլանի գոր-
ծերին վրայ : Հռովմի և Պէրլինի միջև
բազմաթիւ հեռագիրներ փոխանա-
կուելէ յետոյ, Ալմանիա յանձնառու
եղաւ Թրանսիլանի իտալացիների
շահերը պաշտպանել :

ԻՄ ՀԱՅՐԱՍՊԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒ

(Կ. ՊՈԼՍՈՑ ՀԱՅՐԱՍ ԿԵԱՆԻՔԷՆ ԱԻՆՈՒՄՈՍ
ՄԻ ԻՐԱԿԱՆ ՎԷՊ)

ՊՐԵՑ ԱՊԼԱՐԻՊ

Այս հետաքրքրաշարժ գրուած կը
ներկայացունէ ընտանեկան տիպա-
պատկերներէ մին ուր կը տեսնուի թէ
անբարոյական մի հայր իւր ապականե-
ուած վարքուբարքով որչա՞փ չարիք-
ների պատճառ դարձած է և վերջ ի
վերջոյ ինք ալ իւր որդու ձեռքով
սպաննուած և անհետացած է աշ-
խարհէ : Գին 1 ֆրանք, (75 սանթիմ.)

ՄԱՐՍԵՅԷ

Հայերէն տպարան Պ. Փոքրոզպլիտի
Le Gérant : François CARRIERE
Marseille — Imprimerie et Papeterie du Midi
Allées de Meilhan 44.